

Karlo Kimer
Filozofski fakultet Osijek
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera Osijek

Stručni rad
UDK 37:316.77

ULOGA MEDIJA U OBITELJSKOM ODGOJU

Sažetak

Suvremeni mediji promijenili su današnji svijet u mnogim aspektima. Svijet je postao znatno manjim, a komunikacija je postala brza kao nikada do sada. Tradicionalne društvene veze i vrijednosti polako nestaju, a time i obiteljske vrijednosti koje su njegovane stoljećima. Uloge roditelja nisu iste kao i prije, a sve veći broj roditelja nailazi na mnoge prepreke uzrokovane medijskim djelovanjem i modernim načinom života. Odgojni stilovi često odlaze u krajnosti poput prevelike kontrole ili pak prevelikog puštanja, a idealni tip odgoja, demokratsko-autoritativni, teško se postiže. Roditeljima je stoga nužna pomoć pri suzbijanju negativnih posljedica medija, a u tome im moraju pri ruci biti nastavnici i pedagozi. Cilj je rada pojasniti zašto je potrebno uvođenje medijskog odgoja i obrazovanjakako za djecutako i za roditelje.

Ključne riječi: *medijski odgoj i obrazovanje, odgoj bez nadzora, roditelji, tradicionalan odgoj*

1. UVOD

Obiteljski je odgoj prolazio kroz brojne društvene, ideološke i tehnološke promjene tijekom ljudske povijesti, ali zadržao je ono osnovno - pomaganje djetetu da postane čovjekom. Navedena srž obiteljskog odgoja nije se mijenjala sve do današnjih vremena kada se odgoj počinje smatrati ugroženim. Za sve su to zaslužni mediji koji su uspjeli prodrijeti u sve aspekte ljudskih života, pa tako i u odgajanje djece. Temeljem toga, cilj je ovog rada analizirati ulogu medija u obiteljskom odgoju fokusirajući se na pozitivne i negativne utjecaje stilova odgoja.

U drugom poglavlju definirat će se mediji, povijest njihova nastajanja i sam razvoj. Ne može se govoriti o ulozi medija u bilo kojem aspektu ljudskog života ukoliko ne shvatimo

čemu služe i kako utječu na naše živote. Treće poglavlje donijet će prikaz roditeljskih uloga u odgoju djeteta kroz povijest, a prikazat će se i njihova uloga u suvremenosti kao i njihovi odgojni stilovi. Ovo se poglavlje dotičesuvremenih životnih prepreka na koje roditelji nailaze neovisno o utjecaju medija.

Četvrto poglavlje objašnjava moguće utjecaje i posljedice koje su uzrokovane medijskim prodorom u obiteljske domove. Mediji i informacijske tehnologije preokrenuli su ljudske živote, a najviše pogađaju međugeneracijske odnose gdje se jedna strana opire tehnologiji, a druga strana ju rado prihvaća i konzumira. Peto poglavlje objašnjava čime se bavi medijska pedagogija i što je medijski odgoj te koji su razlozi zbog kojih bi se pedagozi, roditelji i nastavnici trebali upoznati s ovim područjem. Rad završava kratkim praktičnim preporukama za nastavnike i roditelje vezane uz sprječavanje negativnih utjecaja medija i suvremenih tehnologija.

2. POJAVA MEDIJA

Riječ „mediji“ nosi brojna shvaćanja i značenja ovisno o tome iz koje se perspektive mediji promatraju. Hoffman (2003) i Hanger (2010) slažu se o definiciji medija koja kaže kako su oni jedan masovan sustav informiranja i komunikacije koji služi za ponudu i dostavu sadržaja koji su potrebni za čovjekovu svakodnevnicu. Mnogi autori polemiziraju oko same svrhe medija, a među njima i Baacke (2007) koji daje objašnjenje prema kojemu mediji služe informiranju o događajima u svijetu i svakodnevnoj zabavi ljudi, ali i obrazovanju ljudi. S druge strane, Ilišin (2001) i Ciboci (2011) složni su kako je svrha medija i odgajanje djece, ali kada je riječ o pozitivnim ili negativnim utjecajima na razvoj djece, autorima se mišljenja razilaze. Mediji za svrhu imaju samomanipulaciju i indoktrinaciju djece, a manje informativne i obrazovne sadržaje, zaključuje (Miliša, 2013). Kako bi se što kvalitetnije razumjelo što su to mediji, potrebno je vratiti se u prošlost.

Prvotni mediji antičkih civilizacija imali su za svrhu povezivanje svojih udaljenih područja. Tako su komunikacija i informiranje bili stvar opstanka za Perzijsko i Rimsko Carstvo, a medijima su upravljali vojni i državni dužnosnici. Tadašnji mediji bili su samo u pisanom obliku i to najčešće na papirusu (Briggs, 2011). Sve do 15. stoljeća, kada se pojavljuje Gutenbergov tiskarski stroj, mediji nisu imali nikakav utjecaj na obiteljski odgoj. Tiskarski stroj omogućio je medijima da budu dostupni „prosječnim“ ljudima, a državnim ulaganjima u obrazovanje tijekom 18. i 19. stoljeća opismenijavanje stanovništva postalo je intenzivnije. Na taj su način različite političke, filozofske i religijske ideje bile dostupne svakom građanom ili seoskom kućanstvu, a majke i očevi imali su priliku pročitati savjete i upute vezano uz odgajanje i obrazovanje vlastite djece (Briggs, 2011).

Novine, knjige i obavijesni plakati svakako su ostavili traga na život stanovništva u 19. stoljeću. Pomoću ubrzanog razvoja tehnologije u 20. stoljeću mediji su dobili nove uređaje, televiziju i radio, putem kojih obavještavanje i komunikacija postaju mnogo jednostavniji. U tom je procesu uloga SAD-a svakako neizostavna, jer nakon Drugoga svjetskog rata ame-

rička konzumeristička kultura postaje dominantnom u cijeloj zapadnoj Europi (Malović, 2007). U tom razdoblju, pod utjecajem medija, nastaje nova supkultura, danas poznatija pod pojmom adolescenti.

Mladi su bili nezadovoljni konzervativizmom svojih roditelja i političkim odlukama svojih vladapa su istaknuli svoje buntovništvo tijekom 1960-ih diljem svijeta. Svoje nezadovoljstvo izrazili su novim obrascima ponašanja, načinima razmišljanja, odijevanja i vrijednostima koji su se razlikovali od onih roditeljskih, a za sve su to mogli zahvaliti medijima. „Djeca i mladi, time što su ih mediji socijalizirali, razvili su načine korištenja medija koji su potpuno različiti od onih koje koriste njihovi roditelji“ (Ciboci, 2011:37).

Mediji 21. stoljeća postali su još masovniji i odgojno učinkovitiji, prvenstveno zahvaljujući razvoju interneta. Internet je spojio sve tadašnje medije u jedno: televiziju, radio, novine, časopise i knjige. Sve je postalo dostupno jednim klikom miša, granice više ne postoje, a pitati roditelje za informaciju nije više potrebno. Jaz između mladih i starijih generacija produbljuje se, pri čemu mladi odlaze u virtualni svijet, tamo gdje neće biti njihovih roditelja (Miliša i dr., 2010). Uloga se roditelja mijenja, a njihov utjecaj u kasnijim fazama djetetovog razvoja jenjava. Sve veći pritisak digitalnog doba „moderne“ i „tradicionalne“ obitelji stavlja na kušnju, a sam učinak istog predstavlja veliku opasnost za opstanak obiteljskog odgoja kakvog se poznavalo sve do danas.

3. ULOGA RODITELJA I ODGOJNI STILOVI

Roditelji su neporecivo bitan čimbenik u odgoju djece još od samih ljudskih početaka. Oni su prenosili znanje, vrijednosti i norme ponašanja na svoju djecu. Djeca su se socijalizirala u društvu, „uranjala“ u kulturu kako bi se kultura mogla održavati (Mušanović i Lukaš, 2011). Cilj je bio pripremiti dijete za samostalan život kada je ono dovoljno odraslo i zrelo. Zbog toga je važno da se dijete odgaja u obitelji od strane oca i majke. „Porodica je segment društva, ona je njegova živa stanica u kojoj se začinje dijete i stvaraju vrijednosti koje ono usvaja i kasnije prenosi u društvenu zajednicu“ (Potočnjak, 1986:10).

Odgoj djeteta u povijesti često je bio vezan izričito uz majku, dok je otac radio i skrbio za opstanak obitelji. U antičkoj Grčkoj i Rimu odgoj i obrazovanje djeteta katkada bi preuzeli robovi koji su često bili obrazovani kao učitelji pa su ih promatrali kao dovoljno kompetentne. Nakon propasti antičke civilizacije, tradicionalan odgoj se u srednjem vijeku ponovno veže samo uz majku, dok je obrazovanje bilo stvar luksuza (Zaninović, 1998).

Tradicionalan odgoj u kojem se majka bavi odgojem i njegovom djeteta, a otac skrbljenjem za obitelj, zadržao se do današnjih dana. Tijekom cijelog novog vijeka pa do 20. stoljeća očevi su se prosječno držali distancirano i ograđeno od odgoja djece. Otac je bio autoritet u obitelji te je njegova dužnost bila materijalna sigurnost obitelji. Sama uloga očeva nije se mijenjala stoljećima pa se često govori kako oni nisu biološki određeni za odgoj, za razliku od majke kojoj je to ponekad bio i jedini posao (Zaninović, 1998).

Roditelji su imali strogo odvojene i suprotne uloge pa je jasno koliko je majčinstvo bilo značajnije i važnije nego očinstvo. Često se moglo primijetiti kako je dijete odmalena privrženije majci nego ocu. Očinstvo je u povijesti bilo zanemareno, a čak se onjemu nije ni raspravljalo. Njegov autoritet i ponekad nužna intervencija bili su jedini čimbenici u odgoju djeteta (Potočnjak, 1986). Ovaj se pristupmijenja u drugoj polovici 20. stoljeća kada žene dobivaju veća prava i jednakost te nove mogućnosti u području obrazovanja i zaposlenja. Zbog toga se uloge majke i oca izjednačavaju, pa čak u nekim slučajevima i izmjenjuju. U istom se razdoblju pojavljuju i nepotpune obitelji kojima postoje samohrane majke i očevi. Slično tome, Stevanović (2000) i Rosić (2005) tvrde kako je zamjetna moderna tendencija u pojedinim zemljama da dijete odgajaju dvojica muškaraca ili dvije žene, odnosno homoseksualne osobe.

Bez obzira tko odgajao dijete, potrebno je razlučiti stilove koje roditelji koriste u samom procesu odgajanja. Mnogi autori različito tumače stilove odgoja, ali u pravilu se mogu definirati sljedeći odgojni stilovi: autoritativni, autoritarni, demokratski, permisivni i zanemarujući odgoj. Autoritativni teži brizi i njezi djeteta, uz strogost i poštivanje autoriteta (Rosić, 2005). Autoritarni teži izrazito strogom načinu odgajanja bez pokazivanja topline i emocija što često dovodi do nedostatka inicijative, straha i sramežljivosti kod djece. Demokratski odgoj teži brizi i njezi djeteta gdje se uvažavaju stavovi djeteta, postavljaju jasne granice i cijeli se odnos temelji na međusobnoj komunikaciji. Miliša, Tolić i Vertovšek (2010) smatraju kako su autoritativni i demokratski stil odgoja zapravo jedan stil odgoja gdje je težište na uvažavanju dječjih potreba, ali i uvažavanju roditeljskih potreba za poštovanjem. Zbog toga se autoritativno-demokratski odgoj često smatra željenim tipom odgoja.

S druge strane, permisivni odgoj podrazumijeva pretjerano popuštanje djetetovim potrebama i željama, zbog čega su često djeca u višem položaju od roditelja. Takva se djeca smogu razviti u izrazito egocentrične osobe koje relativiziraju i dovode u pitanje sve ono što se ne slaže s njihovim uvjerenjima, uključujući i školovanje. Zanemarujući odgoj u potpunosti isključuje roditelje iz odgajanja. Utakvom se tipu odgoja roditelji često posvećuju samo svojim brigama i potrebama, a na djetetu da se snalazi kako zna i umije. Povezanost permisivnog i zanemarujućeg odgoja strahovito je bliska jer će djeca koja su odgajana permisivno i sama odgajati svoje buduće naraštaje zanemarujuće upravo zbog pretjeranog egocentrizma (Stevanović, 2000).

Postavlja se stoga pitanje koji odgojni stil postaje sve dominantnijim stilom odgajanja u suvremenom društvu? Nesumnjivo je točno kako je roditeljima sve teže držati obitelj na okupu i djecu na „pravom“ putu, a to se odražava na njihov odgojni stil. Miliša (2013) upozorava kako su permisivni i zanemarujući stilovi odgoja sve više prisutni u modernim društvima pri čemu mediji igraju značajnu ulogu, kao i moderan način života. Ubrzan način života dovodi do izrazitih napetosti među partnerima, a to pak dovodi do sve većeg broja razvoda što se pogubno odražava na ličnost djeteta (Rečić, 1996).

Razvod je nemjerljivo poguban za djecu jer je dijete osuđeno „birati“ između dva roditelja što je pedagoški nemoralno i neetično. Same psihološke i socijalne posljedice razvoda

na dijete ostavljaju na njemu ožiljke za cijeli život. Isto tako sam razvod teško pogađa roditelje jer jedno od njih mora preuzeti najvažniju i najzahtjevniju ulogu koju mogu imati, a to je odgojiti vlastito dijete u odraslog i zrelog čovjeka (Potočnjak, 1986). Osim socijalnih i ekonomskih poteškoća, razvodi su često inicirani iz razloga što su današnje generacije koje stupaju u brak postale suviše egocentrične i sebične. To se najbolje očituje u procesu razvoda roditelja gdje se potrebe i želje djeteta uopće ne uvažavaju, točnije dijete u razvodu postaje svojevrsnim predmetom i trofejem oko kojega se treba boriti (Ciboci, 2011).

Neovisno o utjecaju medija, Rečić (1996) i Rosić (2005) slažu se kako se odgajanje u informacijskom i globaliziranom društvu treba temeljiti na partnerstvu, međusobnoj komunikaciji, suradnji i poštivanju svih želja. Uloga se roditelja mijenja, a njihov utjecaj u kasnijim fazama djetetovog razvoja jenjava. Sve veći pritisak digitalnog doba postavlja „moderne“ i „tradicionalne“ obitelji na kušnju, a sam učinak digitalnog doba predstavlja veliku opasnost za opstanak obiteljskog odgoja kakvog se danas poznaje. Životne vrijednosti moraju se usađivati u razmišljanje djece. Uloga je roditelja ne dopustiti pojavu i širenje vrijednosnih sustava koji se mogu vidjeti u današnjim medijskim sadržajima (Miliša, 2008).

4. PRODOR MEDIJA U OBITELJSKI ODGOJ

Utjecaj i posljedice djelovanja medija na obiteljski odgoj mogu se detaljnije pratiti od 80-ih godina prošloga stoljeća. Pojava i razvitak novih televizijskih i glazbenih sadržaja potaknuli su stvaranje brojnih socijalnih i psiholoških procesa koji su danas vidljivi u obitelji, kao i u cijelom društvu. Mediji su na svoj način potpomogli razvoju liberalnog i popustljivog odgoja. Roditelji su često svoju djecu ostavljali na „čuvanje“ televiziji i to u najčešćim slučajevima bez nadzora, a kao razlog tomu navodi se kako roditelji nemaju vremena za provođenje sa svojom djecom (Ciboci, 2011).

Roditelji izjednačavaju tradicionalno djetetovo igranje igračkama s vremenom koje ono provede ispred ekrana, vjerujući kako to u djetetu pobuđuje istu količinu zabave i interesa. Ovakvo davanje neograničenih sloboda djetetu može se razgranati u više smjerova. Kako dijete bude raslo s nesudjelovanjem roditeljske pažnje u procesu odgoja, liberalizam može postati poguban za dijete (Ciboci, 2011). Liberalan i popustljiv način odgoja povezan je s medijima jer pretjerano „konzumiranje“ medijskih sadržaja polako degradira obiteljski odgoj, posebice kada se uz takav način odgoja uzme u obzir i potpuna pasivnost roditelja.

Sve veći prodor medija u obiteljski odgoj počinje dovoditi suvremenu obitelj pod razne pritiske, probleme i izazove pa sei sama uloga obitelji u životu djeteta ponekad počinje dovesti u pitanje (Ilišin, 2001). Tradicionalna uloga obitelji u životu djeteta davno je određena. „Obitelj je mjesto gdje dijete stječe prva životna iskustva, znanja i vještine, gdje stvara i razvija vlastiti identitet. U obitelji djeca stvaraju koncepte mišljenja o samome sebi, o svijetu općenito i njihovu mjestu u svijetu“ (Miliša, 2008:41). Umjesto toga danas je prisutna sasvim druga pojava gdje mediji preuzimaju većinu aspekata u odgoju i obrazovanju djece. Za takvo

prepuštanje odgoja i obrazovanja djeteta medijima odgovorni su različiti novonastali životni čimbenici.

Sve brži dnevni poslovni ritam izbacuje iz ravnoteže obiteljske odnose, a svakodnevni pritisci i stres dodatno narušavaju obiteljsku ravnotežu. Mladi roditelji imaju osjećaj osamljenosti, nemoći i nekompetentnosti u odgoju djece zahvaljujući svakodnevnom „bombardiranju“ reklamama i informacijama od strane medija (Miliša, 2008). Djeca se sve više otuđuju jedna od drugih, a paralelno s tim se i roditelji otuđuju od djece, ali i međusobno. Unatoč tomu većina roditelja nastoji zadržati kontrolu i stabilnost u obiteljskom odgoju nastojeći odgajati djecu s ljubavlju, ali i s umjerenom kontrolom, ne dopustivši djetetu preveliku slobodu.

Može sezaključiti kako su autoritativni, demokratski i autoritarni stilovi odgoja najefikasniji kada je u pitanju kontrola medija i njihovih utjecaja nad djecom. Naravno, autoritarni stil često ide u sasvim ekstremnu krajnost gdje su djeca u potpunosti lišena svih tehnologija, uključujući računalo i igraču konzolu (Tolić, 2013). Iako postoji i shvaćanje kako mediji već u 90-im godinama 20. stoljeća postaju „trećim roditeljem“, pri čemu pravi roditelji bivaju sve više odgurivani sa strane (Košir, 1999). To navodi na razmišljanje kako današnji roditelji ne mogu pronaći balansirani odgoj te da je naginjanje prema ekstremnim oblicima odgoja, autoritarnosti i popustljivosti, neizbježno.

Ukoliko se želi doista vidjeti kolika je snaga prodora medija u obiteljski odgoj, trebaju se promatrati dječje navike i njihova suvremena svakodnevnica. Za mnoge je osnovnoškolce i srednjoškolce odlazak u školutlaka, nepotrebno vrijeme koje ih odvaja od njihove najdraže videoigrice ili društvene mreže. Bilić, Gjukić i Kirinić (2009) upozoravaju kako je najveća opasnost za ugrožavanje autoriteta roditelja upravo igranje videoigrice. U ovom desetljeću, od 2010. godine, još opasnije postaje svakodnevno i dugotrajno gledanje *gamera* preko Youtube-a ili Twitch-a. Igranjem igrice putem računala i konzole djeca odlaze iz stvarnog svijeta u virtualni svijet koji je krojen prema njihovim željama i ukusu, ali nije stvaran i za mnoge od njih može nakon odvajanja postati i razočaravajući.

Miliša (2012) navodi kako je taj virtualni svijet ispunjen brojnim opasnostima kao što je ovisnost, moguća manipulacija, upoznavanje potencijalno opasnih ljudi i sveopće pogoršanje zdravlja. Nesumnjivo je točno kako djeca doista uživaju u igranju igrice poslije škole jer ih to opušta i zabavlja, a roditeljima je također korisno jer znaju da njihova djeca neće izvoditi nepodopštine na ulici. Ovisno o tipu igrice, može se razlikovati kakav će utjecaj kasnije ostaviti na dijete (Bilić dr., 2009).

Tradicionalne pucačine iz prvog i trećeg lica, sportske igre, strategije i igre uloga „RPG“ bile su usmjerene na samostalno igranje, tj. *singleplayer* ili na lokalno umreženo igranje gdje je samo nekoliko igrača moglo igrati istu igricu. One su bile karakteristične za razdoblje od 1990. do 2010. godine te su roditelji mogli imati kontrolu nad time što djeca igraju i s kim igraju (Malischnig, 2014).

U ovome desetljeću više od 90% videoigrica zahtijeva pristup internetu i korisnički račun na jednoj od brojnih platformi za preuzimanje igrica, kao što je popularni *Steam*. Također konzole nove generacije, *Playstation 4* i *Xbox One*, isto tako zahtijevaju stalnu umreženost kako bi se igrači mogli igrati. To dovodi do brojnih problema kada je riječ o roditeljskoj kontroli (Malischnig, 2014). Osim standardnih opasnosti koje virtualni svijet donosi, djeca sve više postaju upoznata s internet bankarstvom, tj. kupovinom pomoću kartice i ostalih pružanja usluga mreža. Roditelji koji nisu upoznati s potencijalnim opasnostima lako mogu dati svoju karticu i podatke kako bi dijete kupilo željenu igricu te izgubiti sve novce na račun.

Ono što svakako motivira djecu na neprestanu kupovinu novih igara, njihovi su *Youtube* beuzori. Najpopularnija medijska stranica ima svoje pozitivne i negativne strane, ali kada je riječ o obiteljskom odgoju i autoritetu roditelja, *Youtube* donosi brojne probleme (Plenković, Mustić, 2016). Ne može se očekivati od djece da shvate kako *youtuberi* moraju manipulirati njima i promovirati proizvode *gaming* industrije jer oni žive od toga, ali je na roditeljima da ne padnu pod iste manipulacije kao što se to događa njihovoj djeci. Ukoliko *youtuber* s višemilijunskim brojem pretplatnika savjetuje svojim maloljetnim gledateljima da kupe igricu jer je ta igrica „super“, lako je očekivati da će djeca istog trena potrcati prema svojim roditeljima i moliti ih da im kupe igricu (Malischnig, 2014).

Osim videoigrica, društvene mreže kao što su *Facebook* i *Instagram* kriju i brojne opasnosti za djecu. Dok su djeca osnovnoškolske dobi i dalje uglavnom nezainteresirana za društvene mreže, srednjoškolci se masovno njima služe (Miliša, Z., Tolić, M., Vertovšek, N. 2010). Na društvenim mrežama odvija se *cyber* nasilje, koje je postalo dominantnije i učestalije nego fizičko nasilje. Roditeljima je puno lakše detektirati kada im je dijete bilo izloženo fizičkom nasilju ukoliko mogu vidjeti masnicu ili neko drugo fizičko obilježje, ali detektirati posljedice *cyber* nasilja izrazito je teško. Djeca izložena *cyber* nasilju povlače se u svoj svijet, ne kontaktiraju s vanjskim svijetom, odbijaju ići u školu te djeluju depresivno, a na koncu sve to često može dovesti i do samoubojstva (Miliša, 2012).

Ako su filmovi i glazba bili mediji koji su promijenili ponašanje mladih i njihov odnos s roditeljima tijekom 80-ih i 90-ih godina 20. stoljeća, onda su *multiplayer* videoigrice i društvene mreže mediji koji imaju izraziti utjecaj na mijenjanje ponašanja mladih u 21. stoljeću. Kako bi djelovali preventivno na takve promjene, nužno je odgojno i obrazovno djelovati na djecu, ali i na njihove roditelje koji su očito medijski inferiorniji od njihove djece.

5. MEDIJSKA PEDAGOGIJA I MEDIJSKI ODGOJ KAO ORUĐA

Na temelju navedenih problema s kojima se djeca i roditelji susreću u svojoj svakodnevici, u svome domu, unutar pedagogije javio se pokret kojemu je cilj oduprijeti se negativnim utjecajima medija, tj. medijski opismeniti mlade, ali i odrasle ljude. „Medijska pedagogija je znanstvena pedagojska disciplina. Ona sadrži sociopedagoške, sociopolitičke i socio-

kulturne analize u ponudama medija za djecu, mlade i ljudi treće životne dobi, te njihove kulturne interese u odrastanju, radu, u slobodnom vremenu i obiteljskom životu. Razvoj medijskog obrazovanja pospješuje razvoj komunikacija“(Miliša i dr., 2009:113).

Medijska pedagogija nastojiputem medijskog odgoja razviti kritičko mišljenje djece i roditelja u vezi medijskih sadržaja i informacijskih tehnologija. Tolić (2009) ubraja u sadržaje istraživanja medijske pedagogije medijsku pismenost, medijske kompetencije i medijsko obrazovanje. „Dakle, medijska pismenost je najniža razina svladavanja osnovnih vještina kod prepoznavanja vizualnih simbola i rada na računalima te drugim medijskim sredstvima“(Tolić, 2009:100). Medijska je kompetencija sveukupnost odnosa medijske pismenosti i medijskog obrazovanja; proces stjecanja osnovnih znanja o medijima.

Medijski odgoj usredotočen je primarno na učenike osnovnih i srednjih škola. Kako ne postoji samostalannastavni predmet, a ni sadržaji u nastavnim predmetima, teško je djecu poučiti kakve ih sve opasnosti vrebaju na društvenim mrežama. Jedino što se djecu uči o medijima povezano je s filmovima i kazališnim komadima, tj. predstavama na satu hrvatskog jezika, a na satima informatike radi se sve, osim opasnosti koje donosi internet (Miliša, 2012).

Spomenute medijske kompetencije glavni suzadatak pedagoga i nastavnika u školama koji su voljni i spremni izaći iz okvira redovitog plana i programai upoznati se sa sadržajima što to zapravo medijske kompetencije nužno obuhvaćaju. „Medijska kompetencija sadrži sljedeće čimbenike: individualna i demokratska orijentacija primatelja; dekodiranje medijskih simbola; aktivno korištenje medija; informacijska funkcija; kritička refleksija; razvitat kritičkog medijskog okruženja; emancipiranost i motiviranost medijskog korisnika; svjesnost pojedinca“(Miliša i dr., 2009:124). Kao što se može vidjeti iz priloženoga, posjedovanje medijskih kompetencija svakako bi doprinijelo smanjenju štetnih utjecaja medijskih sadržaja kod mladih, ali i roditelja.

Ipak, postavlja se pitanje kako u praksi razvijati medijske kompetencije? Lako je reći da je na pedagogima i nastavnicima zadatak da započnu medijski odgoj, ali bez pravilnih smjernica i motivacije neće se dobiti kvalitetni rezultati. Svakako je konzistentno i periodično izvođenje pedagoških radionica od strane pedagoga jedno od mogućih rješenja, pa bi bilo poželjno izvoditi radionice u učionicama koje su opremljene računalima, ukoliko je škola opremljena računalima (Baacke, 2007). Nastavnici bi zasigurno trebali sudjelovati u medijskom odgoju. Razrednici bi na nastavi razrednog odjela trebali pripremiti primjereni nastavni sadržaj za razvijanje medijske pismenosti u medijskim kompetencijama.

Ne treba se zavaravati da je isključivo dužnost škola provesti medijski odgoj nad učenicima. Ipak su roditelji ti koji trebaju snositi najveću odgovornost kada je riječ o kontroliranju djeteta prilikom konzumiranja medijskih sadržaja. Livazović (2013) navodi brojne savjete kako roditelju mogu umanjiti štetne utjecaje medija, tj. utjecaja televizije, videoigrice, društvenih mreža i dr. Jedan od savjeta roditeljima jeste da sami gledaju medijske sadržaje zajedno s vlastitom djecom uz upozoravanje i objašnjavanje pojedinih neprikladnih situacija ili ponašanja koji su se javili na ekranu. Važno je da roditelji kao i nastavnici upoznaju medijske interese i sklonosti vlastite djece (Livazović, 2013). To znači da roditelji trebaju poznavati

najpopularnije serije, videoigrice, pjevače, ali i sve popularnije *youtubere* koji masovno manipuliraju osnovnoškolcima.

Roditelji mogu razgovarati s roditeljima prijatelja njihove djece te dogovoriti određena zajednička pravila. Time se izbjegava da dijete „pobjegne“ kod svojeg prijatelja kako bi igrao najnoviju igricu koja je predviđena za starije od 18 godina. Osim kontrole sadržaja medija, važno je kontrolirati i vrijeme boravka ispred medijskih sadržaja (Livazović, 2013). Savjetuje se roditeljima da odrede djeci kada smiju, a kada ne smiju gledati ili konzumirati medijske sadržaje. Primjerice, ne smije se gledati televizija prilikom zajedničkog obroka, pisanja zadaće ili kada roditelji nisu kod kuće.

Bitno je i ograničiti gledanje televizije na dva sata dnevno, a isto pravilo vrijedi i za računalo. Isto tako poželjno je da se računalo nalazi u dnevnoj sobi, a ne u dječjoj, kako bi roditelji imali nadzor nad time što djeca rade i gledaju. Savjetuje se postavljanje pravila o obveznom izvršavanju školskih i kućnih zadaća prije gledanja televizije i igranja video igrica. Uz brojne savjete još je važnije da roditelji budu ti koji će provoditi svoje slobodno vrijeme s djecom sećući se gradom, igranjem u parku, čitanjem knjiga, igranjem društvenih igara i dr. (Livazović, 2013).

Kao što se može vidjeti u priloženome, ne moraju sve odgojne i obrazovne ideje ostati u teoriji i na stranicama knjiga. Mediji i informacijske tehnologije rapidno se razvijaju i to takvim tempom da ga je vrlo teško pratiti. Zbog toga pedagozi moraju djelovati u praksi kako se djeca u školama i u svojim domovima u potpunosti ne bi otuđila od stvarnog svijeta.

6. ZAKLJUČAK

Rasprave u akademskoj zajednici o utjecaju medija na svakodnevni život sigurno su brojne i produktivne za teorijsko razmišljanje, ali kada je riječ o praktičnom djelovanju stvari su malo drugačije. Nesumnjivo je točno kako zbog posljedica medijskog djelovanja najviše pate roditelji i djeca među kojima se javlja sve veći generacijski jaz, možda čak veći nego od onoga tijekom 1960-ih i 1970-ih. Pred nama su nove generacije učenika koji su znatno pismeniji i kompetentniji na području suvremenih tehnologija te roditelji često puta moraju učiti od svoje djece kako rukovati računalom.

Koliko god djeca bila kompetentna i snalažljiva u rukovanju računalima, mobitelima i konzolama, oni konzumiraju te sadržaje bez kritičkog promišljanja te su sklona manipulacijama koja djeluju na njihova razmišljanja i ponašanje. Današnji medijski idoli kao što su *youtuberi*, ugrožavaju roditeljski autoritet te malo djece danas želi biti poput svojih očeva i majki, a više poput glumaca, pjevača ili likova iz videoigrice.

Nesumnjivo je točno kako i sami roditelji konzumiraju medijske sadržaje u istoj mjeri, ako ne i većoj, kao i njihova djeca, ali odrasle je ljude teško mijenjati jer već imaju formirana stajališta i obrasce ponašanja. Djeca su sklonija manipulacijama i indoktrinaciji koje medijski obrazovane osobe odmah prepoznaju. Zbog toga se zaključuje kako je nužno promovi-

rati medijsko obrazovanje i odgoj jer se tehnologije sve više razvijaju, a ni u kom se slučaju ne želi da djeca u potpunosti nestanu duhom iz stvarnog svijeta.

BIBLIOGRAFIJA

- Baacke, D. (2007). *Medienpädagogik*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Bilić, V., Gjukić, D., Kirinić, G. (2009). Mogući učinci igranja računalnih igrica i videoigara na djecu i adolescente. *Napredak*, 151(2), 195-213.
- Briggs, A. (2011). *Socijalna povijest medija*. Zagreb: Naklada Pelago.
- Ciboci, L. (2011). *Djeca medija: od marginalizacije do senzacije*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Hartmann, F. (2008). *Medien und Kommunikation*. Wien: Facultas.
- Hanger, M. (2010). *Der Hauslehrer: die Geschichte eines Kriminalfalls: Erziehung, Sexualität und Medien um 1900*, Frankfurt: Suhrkamp.
- Ilišin, V. (2001). *Djeca i mediji: uloga medija u svakodnevnom životu djece*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Košir, M. (1999). *Život s medijima: priručnik o medijskom odgoju za roditelje, nastavnike i učitelje*. Zagreb: Domn.
- Livazović, G. (2013). *Sigurnost djece u virtualnom okruženju: priručnik za nastavnike*. Sarajevo: Udruženje Društvo ujedinjenih građanskih akcija.
- Lukaš, M. (2010) *Obiteljski odgoj u Hrvatskoj - razvoj ideja od 1850. do 1918. godine*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo.
- Malischnig, D. (2014). Online Gaming: Potential risk and prevention programs. *Psychiatria danubina*, 26(4), 384-388.
- Malović, S. (2007). *Mediji i društvo*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
- Miliša, Z. (2008). *Odgoj i manipulacija djecom u obitelji i medijima: prepoznavanje i prevencija*. Zagreb: MarkoM usluge.
- Miliša, Z., Tolić, M., Vertovšek, N. (2009). *Mediji i mladi: prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
- Miliša, Z., Tolić, M., Vertovšek, N. (2010). *Mladi-odgoj za medije*. Zagreb: M.E.P.
- Miliša, Z. (2013). *Upozorenja: šok današnjice*. Zagreb: Domovinski stožer.
- Miliša, Z. (2012). *Tamna strana ekrana*. Zadar: Udruga CINAZ.
- Mušanović, M. i Lukaš, M. (2011). *Osnove pedagogije*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo.
- Plenković, M., Mustić, D. (2016). The New Paradigm of Participatory Communication as a Result of Participatory Culture of Digital Media. *Media, Culture and Public Relations*, 7(2), 143-149.
- Potočnjak, B. (1986.). *Uloga roditelja u odgoju djece*. Opatija: Otokar Keršovani.
- Rečić, M. (1996). *Odgoj u obitelji*. Đakovo: Tempo.
- Rosić, V. (2005). *Odgoj-obitelj-škola*. Rijeka: Biblioteka Educo.
- Tolić, M. (2013). Komunikacija u obitelji o medijskim sadržajima. *Pedagogijska istraživanja*, 10(1), 103-117.
- Tolić, M. (2009). Temeljni pojmovi suvremene medijske pedagogije. *Život i škola*, 55(22), 97-103.
- Zaninović, M. (1988). *Opća povijest pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga.